

Kako su jedno ime i prezime i jedna legitimacija povezali dvije porodice: Nada je bila drugo ime za život

Sandra Kljajić
09.05.2021

Tirca Ginzberg, Nada Banjanin
Foto: T. Herman, N. Banjanin Đuričić

<https://www.glassrpske.com/lat/plus/teme/kako-su-jedno-ime-i-prezime-i-jedna-legitimacija-povezali-dvije-porodice-nada-je-bila-drugo-ime-za-zivot/360737>

Kada je osvanuo dan koji su željno iščekivali, Jelena i Boško Banjanin, poznati učitelji iz Kostajnice kod Doboja, obukli su najbolju odjeću koju su te jeseni 1945, nakon četiri mučne ratne godine, mogli da pronađu i zaputili se na željezničku stanicu.

Nisu krili radost. Nekoliko dana ranije obaviješteni su da im se kćerka Nada vraća iz Njemačke, iz zarobljeništva. Ona se sa svega 19 godina, u septembru 1943. godine priključila partizanima i od tada je nisu vidjeli ni čuli.

Na željezničkoj stanici vladala je gužva – bivši logoraši izlazili su iz voza, tu su im bile porodice i prijatelji. Pozdravljali su se, grlili, ljubili i plakali od sreće. Samo su Boško i Jelena nijemo posmatrali dok su ljudi prolazili, a oni nikako da ugledaju svoju Nadu. Kada su na stanici ostali samo oni i jedna djevojka sreću je zamijenio očaj.

Ta djevojka im je prišla i upitala da li su oni Nadini roditelji.

- Oprostite mi, molim vas. Nadu nemojte čekati. Mi smo bile drugarice, ona je umrla na mojim rukama, u bolnici u Trnovi. Ja sam doputovala iz zarobljeništva pod njenim imenom - tiho je izustila djevojka.

Ovaj događaj, uz zvanične podatke o Nadinoj smrti, jedino je što je profesorka sociologije iz Beograda Nada Banjanin Đuričić decenijama znala o svojoj tetki čije ime nosi, kao i o mladoj Jevrejki sa željezničke stanice.

Gotovo pola vijeka kasnije, neobičnim spletom okolnosti, saznaće da je ta djevojka Tirca Ginzberg iz Gradačca i

upoznati Tircinu kćerku Tamaru Herman. Tada će saznati i kako je i zašto Tirca Ginzberg koristila ime Nada Banjanin i kako ju je to spasilo sigurne smrti, ali i da je priča o Nadi i Tirci priča o gubitku, o stradanju i besmislu rata, ali i o tome da čovjek može da preživi i na najvjerojatnije načine.

Godine bola i neočekivani susret

Za Jelenu i Boška, prema riječima Nade Banjanin Đuričić, tog dana na željezničkoj stanici, život je stao. Ubrzo im dolazi i zvanična informacija da je Nada Banjanin, rođena 1924. godine u Beogradu, kao bolničarka u Drugoj krajiškoj brigadi ranjena i da je od rana i tifusa umrla 31. marta 1944. u partizanskoj bolnici u Donjoj Trnovi u opštini Ugljevik.

Porodica Banjanin

Boško i Jelena Banjanin sa djecom Nadom i Zoranom
Foto: N. Banjanin Đuričić

Jelena i Boško i njihov sin Zoran nastavili su nekako sa životom, ali osmijeh im se na lica vratio tek Nadinim rođenjem neke dvije decenije nakon smrti njene imenjakinje.

- Baku i deku, kao i mog oca Zorana, Nadina smrt veoma je pogodila. Nadina fotografija visila je u njihovoj kući, na zidu u dnevnom boravku. Kada biste tu ušli prvo biste nju videli, ali oni o Nadi nikada nisu pričali, bila je to rana koja nikada nije zarasla. Bio je tu samo jedan izuzetak, kada sam imala nekih 12, 13 godina i kada mi je otac ispričao o događaju na železničkoj stanici. To su mu rekli roditelji jer je on taj dan ostao kod kuće, ali bio je dete i nije zapamtio mnogo detalja. Nije znao ni ime te devojke, samo da je Jevrejka, a ja sam zaboravila u kom je gradu to bilo – priča Nada.

Iako su Jelena i Boško sa unukom bili izuzetno bliski i svaki trenutak koji su mogli provodili s njom, o svojoj najvećoj boli nikada ni njoj nisu rekli ni riječ. Nikada joj nisu rekli ni ko je djevojka sa stanice, iako su, kasnije će se ispostaviti, to znali.

- Nisam želela da diram tu ranu i da ih ispitujem. Nisam kasnije ni istraživala iako sam godinama posvećena obrazovanju o Holokaustu. Vreme je prolazilo, umrli su i baka i deka i moji roditelji Zoran i Dubravka, stigla su teška vremena i brojne obaveze tako da je priča o Nadi ostala, na neki način, nedorečena - pojašnjava Nada.

Tako je bilo do prije dvije godine kada je shvatila da kod sebe nema nijedan primjerak knjige koju je napisala, a koja joj je bila potrebna. Pokušala je da je pronađe preko jednog od sajtova za prodaju.

- Kada sam ukucala svoje ime i prezime u rezultatima je bila knjiga Jaše Almulija "Ostali su živi" u kojoj se nalaze iskazi Jevreja koji su preživeli Drugi svetski rat. Bilo mi je

čudno, ali sam nakon par dana pročitala sadržaj knjige i videla poglavlje "Tirca Ginzberg - lažna Nada Banjanin". Shvatila sam da je tu reč o mojoj tetki – priča Nada.

Odmah je nabavila knjigu u kojoj se nalazi Tircino svjedočenje sačuvano u biblioteci Jelskog univerziteta u SAD u kojem govori o stradanju svoje porodice, logoru, ali i o Nadi.

Odlomak iz knjige sa iskazom Tirce Ginzberg

Nada Banjanin Đuričić saznaje da ima još sačuvanih Tircinih svjedočenja te da je Tirca preminula, da je imala

dvoje djece i da njena kćerka Tamara Herman živi u Americi.

Prije godinu, tokom rada na projektu u vezi sa Holokaustom pomenula je Nadu i Tircu i tada joj jedna od sagovornica saopštava da poznaje Tamaru i da je ona trenutno u Beogradu. Dala joj je njen broj telefona i Nada ju je odmah pozvala.

- Tamara nije mogla da veruje kada sam rekla svoje ime i prezime. Odmah smo se našle jer se idućeg dana vraćala u Ameriku. Satima smo pričale i pokušale da uklopimo delove priče koje smo znale i da ih sklopimo u celinu. Neke su stvari ipak ostale nerazjašnjene, jer ipak je prošlo mnogo vremena - naglašava Nada Banjanin Đuričić.

Tamara je o ovim dešavanjima znala mnogo više nego Nada, a nakon njihovog susreta neki detalji bili su joj jasniji.

- Nada mi je pričala o svojoj porodici, o tome kako su Boško i Jelena išli da dočekaju kćerku a dočekali su moju majku – priča Tamara.

Dodaje da joj činjenica da su se ona i Nada srele nakon toliko godina mnogo znači.

- Nadi sam posebno zahvalna zbog toga što predano poučava o Holokaustu – kaže Tamara.

Nada i Tamara
Tamara Herman i Nada Banjanin Đuričić
Foto: N. Banjanin Đuričić

Tircina sudbina

Njena majka je, kaže, rođena 1924, iste godine kada i Nada, u Zagrebu, kao najmlađa kćerka Artura i Fanike Kraus. Sa roditeljima i sestrama Leom i Tonkom Tirca je živjela u Gradačcu gdje je Artur držao apoteku.

- Mama i Nada poznavale su se od djetinjstva, išle su zajedno u osnovnu školu u Gradačcu - kaže Tamara.

Krausovi su živjeli idilično sve do početka Drugog svjetskog rata kada za njih dolaze izuzetno teška vremena. Ipak, Tirci se dešava i nešto veoma lijepo - na

samom početku rata upoznaje svog budućeg supruga, dr Ervina Ginzberga i rađa se velika ljubav.

Nekako preživljavaju u Gradačcu , ali nakon upozorenja da će biti ubijeni, Krausovi su 1942. morali da sve ostave i napuste ovu opštinu.

Svi osim Lee, koja je bila u Španiji, kao učesnik građanskog rata, a potom u Pokretu otpora u Francuskoj, odlaze na Trebavu i ubrzo se cijela porodica pridružila partizanima.

Po oslobođenju Gradačca 1943. Tirca i Ervin se vjenčavaju, a bio je to prvi "partizanski" brak u toj opštini.

Par se ipak ubrzo razdvaja i Tirca je raspoređena u korpusnu bolnicu u Šekovićima, a onda u Trnovu gdje se ponovo sreće sa Nadom, koja umire u martu 1944. godine.

U međuvremenu je Tirca preboljela i pjegavi tifus i upalu pluća.

U Trnovi su se našle zajedno Fanika, Tonka i Tirca za vrijeme Sedme ofanzive u julu 1944. godine, kada ovo područje pada u ruke SS trupa i Handžar divizije.

- Mama i Tonka su bile zajedno. Tonka je počela da trči, a mama se sakrila u jedan žbun. Mamu i baku zarobljavaju, a kasnije će saznati da je Tonka ubijena. Nikada je nisu našli – kaže Tamara.

Tirca, koju su zarobile SS trupe, svjesna da će kao Jevrejka sigurno odmah biti ubijena odlučila je da kaže drugo ime.

- Nada je bila moja drugarica i nju sam njegovala kao bolesnika u partizanskoj bolnici. Ni sama ne znam kako mi je došla ideja da se predstavim kao ona i da sve vrijeme zarobljeništva koristim njeno ime – ili od Boga ili ne znam od kuda. Ali znam da je mene spasilo ime Nade Banjanin – ispričala je mnogo godina nakon toga Tirca.

Svoju legitimaciju je sakrila pod jedan kamen "da joj se zatre trag", a uzela je Nadinu koju je čuvala od njene smrti.

Odvode je u Bijeljину, pa u Brčko, a kada su krenula odvajanja Jevreja, svojim saborcima otkrila je da će reći da se zove Nada Banjanin.

Njena drugarica Olga Lekić upozorila je ostale da ne smiju da odaju da je Tirca Jevrejka. Nijemci su išli od jednih do drugih, ali Tirca niko nije prokazao. Poznanik Krausovih otkriva da je Fanika Jevrejka i Nijemci je odvođe. Svojoj kćerki je prije toga uspjela da krišom pošalje komad hljeba. Kada su vratili stvari pobijene grupe Jevreja, Tirca je među njima prepoznala majčinu haljinu.

Iz Brčkog Tirca dospjeva u Beograd u logor na Milišića ciglani. U logoru ostaje pod imenom Nada Banjanin i do kraja zarobljeništva tako su je zvali. Pred oslobođenje Beograda logorašice su prebačene u logor Velten kod

Berlina. Na putu će Tirca vidjeti Aušvic, a u Veltenu doživjeti pravi pakao: rad do iznemoglosti, glad i smrzavanje. Tamo je u užasnim uslovima provela 11 mjeseci, a nakon što su ih Rusi oslobodili kreće za Jugoslaviju.

U opštem haosu tokom ljeta 1945. četiri mjeseca ostaje u Poljskoj. Nekako je stigla u Beograd i nakon nekog vremena i brojnih peripetija i muka vraća se u Gradačac. Tu zatiče oca, a potom odlazi kod Ervina na Bled. Nedugo zatim trudna Tirca vraća se u Gradačac gdje se ona i Artur polako vraćaju normalnom životu. Lea je kraj rata dočekala u Marseju.

Tada se još jednom susrela sa Boškom i Jelenom.

- Došli su jer sam znala gdje je Nada sahranjena, ali ja sam bila u podmakloj trudnoći, a tamo su još bili ostaci četničkih jedinica. Njena majka me je molila da im pokažem, ali je moj otac rekao: "Ja sam sve izgubio, neću i nju" – ispričala je Tirca u svom svjedočenju.

Grob

Nada Banjanin Đuričić na grobu tetke Nade Banjanin

Фото: N. Banjanin Đuričić

Prema Nadinim riječima, Boško i Jelena pronašli su, zahvaljujući jednoj mještanki kasnije posmrtno ostatke svoje kćerke i ona je sahranjena na partizanskom groblju tik do njihove kuće.

Ervin i Tirca preselili su se u Beograd gdje je on dobio posao i 1946. godine dobili su blizance Tamaru i Igora.

Tirca i Ervin Ginzberg sa blizancima Tamarom i Igorom
Foto: T. Herman

Ervin je preminuo 1990, a Tirca 2013. godine.

- Moja majka je u više navrata pričala o ovim događajima, ali nikada nije željela da time optrećuje druge, pa ni svoju porodicu. Znam da nikada nije zaboravila jer joj se do kraja njenog života često vidjela neka tuga u očima. Za mene je ona prije svega bila izuzetno hrabra jer je trebalo smoći snage da preživite sav taj pakao. A priča o njoj i Nadi, kao i druge slične priče, ne smiju da budu zaboravljene – zaključuje Tamara.

Tirca i Nada

Tirca Ginzberg, Nada Banjanin

Φοτο: T. Herman, N. Banjanin Đuričić